

KALBOS TAISYKLINGUMAS

Ar Kalbos inspekcijos darbuotojai konsultuoja kalbos taisyklingumo klausimais?

Ne, konsultuotis galima Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje tel. 272 45 20 (Vilniuje). Žinoma, jei paskambinsite paklausti, ar reikia rašyti nosinę žodyje *šqla*, atsakysime.

Kada dėl netaisyklingos leidinio kalbos galima skirti nuobaudą?

Administracinė nuobauda skiriama, kai viename patikrinto leidinio spaudos lanke yra šeši ar daugiau Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimų pažeidimų. Kitos kalbos klaidos, pastebėtos laikraštyje, žurnale ar knygoje, taip pat pateikiamos redakcijai ar leidyklai, tačiau baudžiama tik už Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimų pažeidimus. Atkreipiame dėmesį, kad prie tokių pažeidimų priskiriamos ir kai kurios skyrybos klaidos.

Už netaisyklingą leidinio kalbą nuobauda gali būti skiriama redaktoriui, knygos leidėjui ar kitam nutarimus pažeidusiam asmeniui.

Ar skiriame dėmesio televizijos ir radijo kalbai?

Inspekcija nuolat tikrina televizijų ir radijo stočių laidas, filmus, anonsus, reklamą. Daugiausia dėmesio skiriame laidų vedėjams ir korespondentams, jiems pateikiame klaidų sąrašus.

Kokių taisyklių reikia laikytis rašant nelietuviškus asmenvardžius spaudoje?

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimu yra įteisinti du asmenvardžių rašymo principai: grožiniuose, populiariuose ir vaikams bei jaunimui skirtuose leidiniuose atsižvelgiant į skaitytojų amžių ir išsilavinimą jie adaptuojami, o moksliniuose, reklaminiuose, informaciniuose leidiniuose pateikiamos autentiškos formos. Adaptuotos ir originalios asmenvardžių formos gali būti pateikiamos pagrečiui (viena iš jų skliausteliuose).

Taigi spaudos leidiniuose svetimvardžiai gali būti arba rašomi originalūs, arba adaptuojami. Svarbu įsidėmėti, kad net ir pasirinkus originalias formas tekste būtina pridėti lietuviškas galūnes.

Ar yra nustatyta, kaip turi būti rašomos kabutės?

Lietuviškų kabučių grafinė raiška yra „ABC“ (apačioje rašomi devynetukai, viršuje – šešetukai). Taip nustatyta norminiame leidinyje „Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba“ (Vilnius, 1992, p. 11), Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimu patvirtintose Privalomosios skyrybos taisyklėse (Žin., 2006, Nr. 107-4084) ir Lietuvos standarte LST 1582:2000 „Informacijos technologija. Lietuviška kompiuterio klaviatūra. Ženklių išdėstymas“.

VIEŠIEJI UŽRAŠAI

Ar su Kalbos inspekcija būtina derinti iškabas, reklamą, kitus viešuosius užrašus?

Ne, Kalbos inspekcija viešųjų užrašų nederina. Dėl užrašų taisyklingumo reikia kreiptis į savivaldybių kalbos tvarkytojus.

Girdime priekaištų, kad didžiuosiuose Lietuvos miestuose yra per daug užrašų ne valstybine kalba.

Dažnai neskiriama, kas yra prekių ženklas, o kas – informacinis užrašas. Niekas į lietuvių kalbą negali versti patvirtintų užsienio firmų pavadinimų ir prekių ženklų, pvz., *Nokia, Omnitel, Siemens, United Colors of Benetton, Electrolux, Fuji Film, Philips* ir t.t.

VALSTYBINĖS KALBOS VARTOJIMAS

Kokia kalba valstybės institucija privalo atsakyti į nevalstybine kalba surašytą prašymą ar skundą?

Pareiškėjui atsakoma lietuvių kalba. Valstybinės kalbos įstatymas įpareigoja įstaigų vadovus užtikrinti, kad gyventojai būtų aptarnaujami lietuviškai, kad institucijos tarp savęs susirašinėtu ir raštvedybą bei kitus dokumentus tvarkytų valstybine kalba. Atsakymas į prašymą ar skundą – taip

pat raštvedybos dalis. Kitų kalbų vartojimas nėra nustatytas ir niekur nėra įtvirtintas reikalavimas į prašymus atsakyti ta kalba, kuria jie buvo pateikti. Tokie kai kurių piliečių reikalavimai nepagrįsti.

Tai nustatyta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintoje Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinėje tvarkoje http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=329431.

Ar vienos įstaigos kitai persiunčiamus piliečių prašymus ir dokumentus, surašytus nevalstybine kalba, reikia išversti į lietuvių kalbą?

Valstybinės kalbos įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad visos Lietuvos Respublikoje veikiančios institucijos, įstaigos, įmonės ir organizacijos raštvedybą tvarko valstybine kalba, t.y. lietuvių kalba rengia dokumentus bei tvarko nomenklatūrą. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 19 straipsnyje nustatyta, kad kiekviena viešojo administravimo institucija privalo priimti asmenų prašymus ir juos nagrinėti pagal savo kompetenciją. Taigi asmenų prašymus nevalstybine kalba turi išsiversti ta institucija, kuri kompetentinga nagrinėti skundą.

Kodėl ne visos vaistų ir kitokių prekių vartojimo instrukcijos būna išverstos į lietuvių kalbą?

Tai kontroliuoja kitos įstaigos – Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos. Jos taiko nuobaudas už lietuvių kalbos nevartojimą. Mes tikriname, ar šių instrukcijų kalba taisyklinga.

Ar subtitrai ir žodinis televizijos laidų vertimas yra lygiaverčiai dalykai?

Taip. Televizija gali pasirinkti, ar laidą lietuviškai įgarsinti, ar rodyti su lietuviškais subtitrais. Žiūrovų nuomonės taip pat skiriasi: vieniems geriau vienaip, kitiems – kitaip. Kartais piktinamasi, kad subtitruose verčiama trumpiau, parašoma tik esmė, o ne viskas, kas sakoma. Įstatymui tokiems atvejais nenusižengjama, tačiau, gerbiant žiūrovus, reikėtų pasistengti išversti kuo tiksliau, taip pat nepamiršti, kad subtitrams, kaip ir sakiniam tekstui, galioja taisyklingos kalbos reikalavimai.

Ar vaikų ir paauglių literatūroje vartojamas žargonas nepažeidžia bendrinės lietuvių kalbos normų?

Žargonas bendrinės kalbos normas pažeidžia, nes paprastai tai yra svetimybės arba ne savo reikšme vartojami žodžiai. Grožiniuose kūriniuose specifinė leksika gali būti stilistinė priemonė, tačiau tokių knygų kalba nebus laikoma taisyklinga.

Vaikams ir paaugliams skirtų leidinių autoriams stilistines priemones reikėtų rinktis ypač atsakingai.

VALSTYBINĖS KALBOS MOKĖJIMAS, EGZAMINAI

Kuriuose teisės aktuose išdėstyti valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimai?

2003 m. gruodžio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1688 „Dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų patvirtinimo ir įgyvendinimo“ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=341363.

Kas turi mokėti valstybinę kalbą?

Valstybinę kalbą turi mokėti valstybės ir savivaldos institucijų, įstaigų, tarnybų vadovai, taip pat tarnautojai ir pareigūnai, policijos, teisėsaugos tarnybų, ryšių, transporto, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitų gyventojų aptarnavimo įstaigų vadovai, tarnautojai ir pareigūnai.

Pastaruoju metu vadovai savaip interpretuoja minėtą Vyriausybės nutarimą ir kartais nepagrįstai reikalauja išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą. Pati žemiausia – 1-oji – kategorija taikoma tik tiems aptarnavimo, gamybos ir kitų sričių darbuotojams, kuriems darbo reikalais tenka nuolat bendrauti su visuomene, pildyti paprasčiausius tipinius dokumentus (eiliniai valdybų, kontorų, pašto, banko ir kiti tarnautojai, žemesnysis medicinos personalas, padavėjai, pardavėjai ir pan.) ir suprasti sakinę kalbą ir rašytinį tekstą maždaug iš 800 žodžių, gebėti naudotis pareigų teorijos minimumu. Taigi iš valytojų, kūrinių ar krovinių nereikėtų reikalauti, kad jie išlaikytų valstybinės

kalbos egzaminą. Egzamino nereikia laikyti ir asmenims, baigusiems lietuviškas pagrindinio, bendrojo lavinimo mokyklas, aukštesniųjų ir aukštųjų mokyklų grupes lietuvių kalba, taip pat nelietuviškas bendrojo lavinimo mokyklas 1991 m. ir vėliau.

Kur galima laikyti egzaminą?

Šiuos egzaminus organizuoja savivaldybių administracijos direktorių patvirtintos valstybinės kalbos mokėjimo kvalifikavimo komisijos, dirbančios bazinėse mokyklose (http://www egzaminai.lt/failai/2505_baz_mokyklos_2012-NEC_new.pdf). Valstybinės kalbos mokėjimo ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminų tvarkaraščius, instrukcijas ir kitus su egzaminais susijusius dokumentus tvirtina Nacionalinio egzaminų centro direktorius. Egzaminą išlaikiusiems asmenims įteikiami griežtos atskaitomybės dokumentai – valstybinės kalbos mokėjimo pažymėjimai.

Dar žr. skyrelyje http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_tv.show?id=6912,1,30

KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU ADMINISTRACINIŲ NUOBAUDŲ TAIKYMU

Kas yra administracinis nurodymas, ar jį praktikoje taiko Valstybinės kalbos inspekcijos pareigūnai?

Įsigaliojus Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui (toliau – ANK) Valstybinės kalbos inspekcijos pareigūnai administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui į nusižengimo protokolą tam tikrais atvejais turės įrašyti administracinį nurodymą, t. y. pasiūlymą asmeniui per 10 darbo dienų nuo administracinio nusižengimo protokolo įteikimo (išsiuntimo) dienos savo noru sumokėti baudą, lygią pusei minimalios baudos, numatytos ANK straipsnyje, kuriame nustatyta atsakomybė už asmens padarytą administracinę teisės nusižengimą. Šiuo atveju skiriama bauda negali būti mažesnė kaip du eurai.

Administracinis nurodymas negalės būti įrašomas, jeigu:

- 1) administracinę atsakomybę traukiamas asmuo kreipiasi į protokolą rašantį pareigūną ir prašo nerašyti administracinio nurodymo;
- 2) ATPK straipsnio, kuriame nustatyta atsakomybė už asmens padarytą administracinę teisės nusižengimą, sankcijoje numatyta didesnė kaip aštuonių šimtų šešiasdešimt aštuonių eurų maksimali bauda;
- 3) administraciniu nusižengimu padaryti turtiniai nuostoliai, kurie nėra visiškai atlyginti;
- 4) asmuo pakartotinai per metus padarė administracinę teisės nusižengimą, numatytą atitinkamame ANK straipsnyje;
- 5) ANK straipsnio, kuriame nustatyta atsakomybė už asmens padarytą administracinę teisės nusižengimą, sankcijoje kaip pagrindinė ar papildoma nuobauda numatyta kitos rūšies negu bauda administracinė nuobauda (išskyrus įspėjimą).

Jeigu administracinę atsakomybę traukiamas asmuo per 10 darbo dienų nuo administracinio nusižengimo protokolo įteikimo (išsiuntimo) dienos administracinio nurodymo neįvykdys, šis administracinis nurodymas bus laikomas negaliojančiu ir byla nagrinėjama įprasta tvarka.